

Małgorzata Kunicka, Uniwersytet Szczeciński

Polityka równościowa w edukacji. W trosce o (nie)harmonijny rozwój dziecka (cz. 3)

The Equality Policy in Education. In the Interest of (in)harmonious Child Development (part 3)

STRESZCZENIE:

OBOWIĄZKOWE REALIZOWANIE W EDUKACJI GENDER MAINSTREAMING, W ZWIĄZKU Z NIEKTÓRYMI UREGULOWANIAM I PRAWNYMI, DOTYCZĄCYMI NAJPIERW LEKSYKALNEJ STRONY ZJAWISKA (DEFINICJA PŁCI, TOŻSAMOŚCI PŁCIOWEJ, RODZINY), A POTEM KONSEKWENTNYM PRAWODAWSTWEM, WZBUDZA WIELE EMOCJI. JEST POWSZECHNIE APROBOWANE PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY, DAŻENIE DO RÓWNOUPRAWNIENIA PŁCI I WYRÓWNYWANIE SZANS. POZOSTAJE RÓWNIEŻ BEZDYSKUSYJNE UZNANIE, ŻE CZŁOWIEKA OKREŚLA, POZA BIOLOGIĄ, TAKŻE KONTEKST SPOŁECZNY I KULTUROWY. EMOCJE WZBUDZA NOWA WIZJA CZŁOWIEKA, KOBIECZOŚCI I MĘSKOŚCI ORAZ MAŁŻEŃSTWA I RODZINY. POLITYKA RÓWNOŚCIOWA NIE DOTYCZY WYŁĄCZNIE RÓWNOUPRAWNIENIA, ALE DOMAGA SIĘ RÓWNOŚCI „SUBSTANCJALNEJ” KOBIETY I MĘŻCZYZNY W ZNACZENIU JEDNAKOWOŚCI POPRZEC „DEKONSTRUKCJĘ” DWUBIEGUNOWEGO, HIERARCHICZNEGO PORZĄDKU PŁCI AŻ DO OSIĄGNIĘCIA RÓWNOWARTOŚCIOWEJ I RÓWNOUPRAWNIONEJ WIELOŚCI PŁCI.

SŁOWA KLUCZOWE:

HARMONIJNY ROZWÓJ, GENDER MAINSTREAMING, INTEGRALNA WIZJA CZŁOWIEKA

ABSTRACT:

THE OBLIGATORY IMPLEMENTATION OF GENDER MAINSTREAMING IN EDUCATION IN CONNECTION WITH CERTAIN LEGAL REGULATIONS, REFERRING FIRST TO THE LEXICAL ASPECT OF THE PHENOMENON (DEFINITION OF GENDER, GENDER IDENTITY, FAMILY) AND THEN TO CONSEQUENT LEGISLATION, EVOKES MANY EMOTIONS. IT IS COMMONLY ACCEPTABLE TO PREVENT VIOLENCE, TO AIM AT GENDER EQUALITY AND EQUAL OPPORTUNITIES. IT IS ALSO INDISPUTABLE THAT A HUMAN BEING IS DETERMINED, EXCEPT FOR BIOLOGY, BY THE SOCIAL AND CULTURAL CONTEXT. WHAT EVOKES EMOTIONS IS THE NEW VISION OF A HUMAN BEING, FEMININITY AND MASCULINITY AS WELL AS MARRIAGE AND FAMILY. THE EQUALITY POLICY DOES NOT ONLY REFER TO EQUALITY, BUT ALSO DEMANDS „SUBSTANTIAL” EQUALITY OF A WOMAN AND A MAN IN THE MEANING OF UNIFORMITY BY „DECONSTRUCTION” OF THE BIPOLAR, HIERARCHICAL GENDER ORDER UNTIL MULTIPLICITY OF GENDERS IS OBTAINED WITH EQUAL VALUES AND EQUAL RIGHTS.

KEYWORDS:

HARMONIOUS DEVELOPMENT, GENDER MAINSTREAMING, INTEGRAL VISION OF A HUMAN BEING

*Dzisiaj prawda sprowadzana jest często
do subiektywnej autentyczności człowieka,
odnosi się do indywidualnego życia.
Wspólna prawda budzi w nas lęk,
ponieważ utożsamiamy ją
z bezwzględnyimi nakazami systemów totalitarnych.*

papież Franciszek

Kultura jest specyficznym i wyjątkowym miejscem dialogu międzyosobowego. We wzajemnym przenikaniu się kultury z innymi obszarami działania człowieka, szczególne miejsce zajmuje wychowanie, które – jak pisze Gerald L. Gutek – nierozzerwalnie wiąże się z kulturą, zaś poszczególne koncepcje wychowania oparte są o konkretne systemy filozoficzne i ideologiczne¹. Ideologia jest zbiorem idei, poglądów i przekonań opisujących rzeczywistość oraz zawierających jej ocenę i zasady postępowania grup, ruchów społecznych i partii politycznych; tworzy ona obraz świata istniejącego i prezentuje wizję przyszłości. Ideologia określa wartości i cele, które mają uzasadniać działania polityczne². Nie ogranicza się ona – zdaniem G. L. Gutka – jedynie do formułowania teorii, ma także „mobilizować do działania, dostarczając dyrektyw postępowania w sferze politycznej, społecznej, gospodarczej i edukacyjnej”³. Panująca ideologia ma ogromne znaczenie dla edukacji, która, pozostając pod jej wpływem, kształtuje określone postawy światopoglądowe. Właśnie troska o system wartości w edukacji stała się kluczowym tematem w społecznym dyskursie ostatnich miesięcy, w którym przedmiotem jawnego sporu stało się znaczenie słowa *gender*. Termin ten funkcjonuje w wielu różnych znaczeniach; najczęściej jest on rozumiany jako: a) płeć kulturowa, b) nauka, c) ideologia. Niniejszy artykuł zawiera odniesienie do rozumienia *gender* jako ideologii, prezentuje ją w kontekście polityki równościowej i ukazuje jej rolę w rewolucji kulturowej⁴.

1. Polityka równościowa – gender mainstreaming

Zinstytucjonalizowana edukacja bywa wykorzystywana jako narzędzie ideologiczne polityków. Politykę, będącą działalnością, która odnosi się do tworzenia państwa jako całości na podstawie racjonalnego, świadomie przyjętego projektu myślowego, wyróżnia to, że: „1) jako dążenie do wprowadzenia powszechnego porządku dla danego społeczeń-

¹ G. L. Gutek, *Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji*, Gdańsk 2003, s. 9.

² R. Smolski, M. Smolski, E. H. Stadtmüller, *Słownik encyklopedyczny. Edukacja obywatelska. Polska i świat współczesny*, Wrocław 2001, s. 141.

³ G. L. Gutek, dz. cyt., s. 143.

⁴ Opis pozostałych sposobów interpretacji tego terminu zawarłam w dwóch pozostałych częściach tryptyku, zamieszczonych we wcześniejszych numerach KMT: 1) *Równość i tożsamość. W trosce o (nie)harmonijny rozwój dziecka (cz. 1)*, „Kultura – Media – Teologia” nr 18, 2014, s. 117-130 oraz 2) *Nowy paradygmat kulturowy. W trosce o (nie)harmonijny rozwój dziecka, (cz. 2)*, „Kultura – Media – Teologia” nr 19, 2014, s. 93-106.

stwa jest zarazem partykularna, bo podejmowana przez jedną z wielu grup politycznych, przyjmującą jeden z wielu forsowanych projektów ładu politycznego; 2) jako dążenie do stworzenia porządku wg obiektywnych zasad jest zarazem „subiektywna”, tzn. zakłada „własne” zasady jako obowiązujące; 3) jako dążenie do stworzenia nowej całości życia zbiorowego ma do czynienia zarówno z konkretną rzeczywistością społeczną, jak i z wizją, abstrakcyjnym wyobrażeniem, które ma ją określać”⁵. Polityka równościowa realizowana przez poszczególne kraje UE spełnia wszystkie wymienione cechy polityki: ma charakter partykularny, przyjmuje własne zasady jako obowiązujące, realizuje abstrakcyjne wyobrażenie na gruncie konkretnej rzeczywistości społecznej.

W różnych obszarach życia społecznego, także w edukacji, pojawiło się określenie *gender mainstreaming* oznaczające formę polityki równościowej, która oficjalnie polega na włączeniu zasady równości szans kobiet i mężczyzn w główny nurt działania politycznego. W definicji *gender mainstreaming* sformułowanej przez Radę Europy podkreśla się, że zjawisko to polega na (re)organizacji, poprawie, rozwoju i ewaluacji procesów decyzyjnych po to, aby perspektywa równości płci została włączona do wszystkich obszarów polityki, na wszystkich szczeblach i etapach przez podmioty zwykle zaangażowane w tworzenie polityki⁶. U podstaw polityki równościowej leży więc globalna strategia polityczna na rzecz równego traktowania kobiet i mężczyzn. Źródła tej koncepcji sięgają IV Światowej Konferencji ONZ w sprawach Kobiet, która odbyła się w Pekinie w 1995 roku, a rok później w memorandum Komisji Europejskiej przyjęto ustalenie, by odtąd wszystkie decyzje i działania planować, wprowadzać, analizować i monitorować pod kątem płci, tj. pod kątem ich wpływu na życie kobiet i mężczyzn. Polityka równościowa prowadzona przez poszczególne państwa Unii Europejskiej wynika z ich konstytucyjnego obowiązku zapewnienia wszystkim obywatelom równego uczestnictwa w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym. Zobowiązanie to wyprowadzone jest z ratyfikowanych aktów prawa międzynarodowego oraz przepisów równościowych prawa UE. Ta forma polityki równościowej, jaką jest *gender mainstreaming* (realizowana również w obszarze edukacji), w związku z niektórymi uregulowaniami prawnymi, wzbudza w wielu krajach coraz większe emocje, bowiem w związku z jej realizacją zderzają się światopoglądy oparte na różnych paradygmatach. Pojawiają się w prawodawstwie poszczególnych krajów nowe definicje: płci, tożsamości płciowej, rodziny, które to pojęcia – zdaniem konserwatystów – powinny pozostać nieredefiniowane. Dyskusja z tym związana wyszła poza mury uniwersytetów, ministerstw i organizacji pozarządowych, stając się dyskursem publicznym. Powszechność dyskusji ma związek z przyjmowaną (bądź odrzucaną) wizją człowieka: na dwu biegach stanęła personalistyczna i „genderowa” koncepcja ludzkiej płciowości. Personalizm,

⁵ P. Kaczorowski, *Encyklopedia PWN*, hasło: polityka, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3959606/polityka.html> (dostęp 02.04.2014 r.).

⁶ “Gender mainstreaming is the (re)organisation, improvement, development and evaluation of policy processes, so that a gender equality perspective is incorporated in all policies at all levels and at all stages, by the actors normally involved in policy-making”, za: Council of Europe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/index_en.asp (dostęp 15.12.2014 r.).

W opozycji do personalistycznej wizji człowieka stoi koncepcja gender, zabiegająca o równość płci i wolność jej wyboru. Rozróżnienie płci biologicznej i płci społeczno-kulturowej, przy marginalizowaniu (lub odrzuceniu) tej pierwszej, wprowadza nową koncepcję płciowości, zgodnie z którą płeć nie jest pierwotnym faktem natury, ale rolą społeczną podejmowaną zgodnie z własnym wyborem.

jako filozoficzna teoria człowieka, uznawany jest – jak pisze Barbara Kiereś – za uniwersalną antropologię wypracowaną przez cywilizację łacińską i umocnioną przez chrześcijaństwo⁷. Antropologia ta odwołuje się do rozumienia prawa naturalnego jako płaszczyzny łączącej biologiczną wiedzę o ludzkiej seksualności z refleksją teologiczną, traktując człowieka/osobę jako nierozdzieloną całość, która integruje w sobie wymiar fizyczny, psychiczny i duchowy. Z perspektywy personalizmu uznaje się istnienie dwu komplementarnych płci, dostrzegając ich inność na poziomie biologicznym i psychicznym, podkreślając ontologiczną równość i identyczną godność⁸. Normy etyki seksualnej w paradygmacie antropologii personalistycznej formułowane są poprzez rozpoznanie natury i godności osoby ludzkiej. Podstawową zasadą tej etyki jest norma personalistyczna, która – jak pisze Wojciech Bołoz – „domaga się, aby drugiego człowieka traktować zawsze jako cel, a nie środek działania”⁹.

W opozycji do personalistycznej wizji człowieka stoi koncepcja gender, zabiegająca o równość płci i wolność jej wyboru. Rozróżnienie płci biologicznej i płci społeczno-kulturowej, przy marginalizowaniu (lub odrzuceniu) tej pierwszej, wprowadza nową koncepcję płciowości, zgodnie z którą płeć nie jest pierwotnym faktem natury, ale rolą społeczną podejmowaną zgodnie z własnym wyborem. W myśl tej filozofii człowiek ma prawo do zakwestionowania natury swojej cielesności i wyboru roli społecznej, jaką pragnie w życiu realizować bez odniesień do swojej (rzekomej) kobiecości lub męskości¹⁰, które kształtowane są przez przekazywanie stereotypów płciowych w procesie wychowania. Zadaniem edukacji powinno więc być: uświadamianie uczniom stereotypowych zachowań płciowych, dekonstrukcja stereotypów, „ukazywanie i wzmacnianie świadomo-

⁷ Por. B. Kiereś, *O personalizm w pedagogice. Studia i szkice z teorii wychowania*, Lublin 2009.

⁸ Por. J. Nagórny, *Płciowość ludzka z perspektywy chrześcijańskiego personalizmu*, [w:] J. Nagórny, M. Pokrywka (red.), *Płciowość ludzka w kontekście miłości. Przesłanie moralne Kościoła*, Lublin 2005.

⁹ W. Bołoz, *Etyka seksualna: podstawy antropologiczne*, Warszawa 2003, s. 69.

¹⁰ I. Iwasiów, *Gender dla średniozaawansowanych*, Warszawa 2008, s. 12-17.

ści możliwości zmiany i reinterpretacji stereotypowych zachowań społecznych na rzecz kształtowania postawy w budowaniu własnej tożsamości płciowej, zyskania nowych kompetencji społecznych oraz promowania sprawiedliwości w kontekście ról płciowych”¹¹. Człowiek ma więc prawo sam budować swoją tożsamość płciową i przyjmować jako nieuzasadnione odróżnianie zachowań „typowych” dla mężczyzn i „typowych” dla kobiet. „Genderowa antropologia” przyjmuje także nową filozofię seksualności, w której rozważania teoretyczne można zamknąć tytułem wykładów prof. Pawła Dybla: *Różnica seksualna – wyobraźniowa fikcja, kulturowy konstrukt czy anatomiczne przeznaczenie?*¹².

Nowa definicja tożsamości płciowej, marginalizująca jej biologiczne determinowanie, po raz pierwszy została zapisana w dokumencie „Zasady Yogyakarta”, w którym *gender identity* określa się jako „głęboko odczuwane wewnętrzne i indywidualne doświadczenie płci społecznej, która może lub nie odpowiadać płci określonej przy urodzeniu, włączając w to osobiste odczucie własnej cielesności (które może prowadzić do modyfikacji wyglądu zewnętrznego lub biologicznych funkcji metodami medycznymi, chirurgicznymi lub innymi) i inne formy wyrażania własnej płciowości przez ubiór, mowę czy sposób zachowania”¹³. „Zasady Yogyakarta” zostały wypracowane w 2006 roku przez 29 ekspertów w ramach spotkań na Gadjah Mada University w Yogyakarta w Indonezji. Polskim przedstawicielem tych spotkań był prof. Roman Wieruszewski, ówczesny członek Komitetu Praw Człowieka ONZ. Sygnatariusze omawianego dokumentu przyjęli 29 zasad dotyczących stosowania międzynarodowego prawa w odniesieniu do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Przyjęty dokument, zaprezentowany w 2007 roku na forum ONZ, stwierdza, że „istnieją różnorodne formy rodziny” oraz, że „każdy ma prawo do założenia rodziny, niezależnie od orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej”¹⁴ (Zasada 24. Prawo do założenia rodziny). W dokumencie czytamy również, że „każdy człowiek ma prawo do indywidualnego i grupowego promowania ochrony i realizacji praw człowieka na poziomie krajowym i międzynarodowym, bez dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową. Prawo to obejmuje działania zorientowane na promowanie i ochronę praw osób o różnych orientacjach seksualnych i tożsamościach płciowych”¹⁵ (Zasada 27. Prawo do promowania praw człowieka). Przyjęte zatem zasady, wprowadzające nową definicję płci, tożsamości płciowej oraz rodziny, zalecają (w formie imperatywu: „Państwa powinny”) promowanie, także w edukacji najmłodszych, różnych orientacji seksualnych, co sprzeczne jest z oczekiwaniami wielu chrześcijańskich rodziców. Prezentowany dokument proponuje więc odrzucenie chrze-

¹¹ Cytat z programu Gender Studies przy Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych.

¹² Cykl wykładów wygłaszanych w ramach Gender Studies przy Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych.

¹³ K. Remin (red.), *Zasady Yogyakarta. Zasady stosowania międzynarodowego prawa praw człowieka w stosunku do orientacji seksualnej oraz tożsamości płciowej*, Warszawa 2009, s. 25.

¹⁴ Tamże, s. 48.

¹⁵ Tamże, s. 51.

ścijańskiej wizji rodziny oraz zastąpienie antropocentrycznej koncepcji praw człowieka – jak pisze Roberto de Mattei – relatywistyczną i materialistyczną wizją człowieka, który zostaje w niej zredukowany do poziomu przedmiotu interesów i pragnień¹⁶. Zasady wypracowane w Yogyakarta stają się o tyle dyskusyjne, o ile obrona mniejszości przerażać się może w atak wobec większości. Zapisy omawianego dokumentu mogą stanowić dla ich oponentów przykład działań podejmowanych w ramach polityki równościowej mających na celu dyskredytację wartości chrześcijańskich oraz zamianę tolerancji dla odmienności na gloryfikację zachowań niezgodnych z przyjętymi w społeczeństwie systemami normatywnymi.

Jakkolwiek program prac Komisji Europejskiej w dziedzinie równości płci na lata 2010-2015, „Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn” stanowi kompleksowe zobowiązanie Komisji do działania na rzecz równości płci we wszystkich obszarach polityki¹⁷, to jednak równouprawnienie w dostępie do edukacji, pracy, jednakowych zarobków i awansów zawodowych nie jest – zdaniem przeciwników polityki równościowej – jedynym celem działań i zamierzeń *gender mainstreaming*. Podejmowane zabiegi zmierzają także – ich zdaniem – do zatarcia naturalnych różnic pomiędzy płciami, zniesienie tożsamości mężczyzny i kobiety oraz normatywną deregulację seksualności. W tak rozumianej strategii na rzecz równości płci, pojęcie *gender* staje się symbolem ideologicznej rewolucji kulturowej, co czyni z tej naukowej (dla niektórych) kategorii, pojęcie ideologiczne, silnie osadzone w dyskusji światopoglądowej. Szczególnie w Polsce – uważanej za kraj katolicki, z silnym przywiązaniem do tradycji i religii, z zakorzenionymi poglądami konserwatywnymi – trwa nasilona dyskusja wokół pojęcia *gender* oraz polityki równościowej. Polska, włączona w nurt bieżącej polityki unijnej, czyni niemałe starania na rzecz realizacji *gender mainstreaming*. Badania prowadzone przez European Institute for Gender Equality nad sytuacją kobiet i mężczyzn w poszczególnych krajach UE pod kątem realizacji *gender mainstreaming* w obszarach: praca, pieniądze, wiedza, czas, władza, zdrowie pokazują, że Polska ma jeszcze wiele do zrobienia, by poprawić wskaźniki w projekcie Gender Index. Ocena ta powoduje podjęcie szeregu działań, by energiczniej realizować politykę równościową. Na stronie internetowej Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania pojawiła się (także w związku ze społeczną dyskusją o znaczeniu terminu: *gender*) definicja *gender mainstreaming*, która określa ją jako „obowiązującą w Unii Europejskiej i szeroko przez nią wspieraną strategią polityczną na rzecz równego traktowania kobiet i mężczyzn. Działania *gender mainstreaming* polegają na analizie wpływu danej polityki na równość kobiet i mężczyzn i na wspieraniu tych rozwiązań, które promują równość płci”¹⁸. Polityka równościowa państwa to polityka

¹⁶ R. de Mattei, *Dyktatura relatywizmu*, Warszawa 2009, s. 63-64.

¹⁷ Działania na rzecz równości płci podejmowane są w odniesieniu do: równej niezależności ekonomicznej, równej płacy za pracę o równej wartości, równości w podejmowaniu decyzji, godności, integralności i położenia kresu przemocy na tle płci, działania na rzecz równości płci poza UE, a także ról płci, prawodawstwa i narzędzi sprawowania rządów.

¹⁸ *Słowniczek pojęć związanych z gender*, „Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania” z 20.12.2013, http://rownetraktowanie.gov.pl/sites/default/files/final_gender_glossary.pdf (dostęp

PRZESTRZENIE KULTURY

antydiskryminacyjna, która polega na stanowieniu prawa oraz jego realizacji za pomocą odpowiednich instrumentów: instytucji, programów, akcji społecznych, kampanii edukacyjnych. Egzemplifikacją podjętych działań prawnych w tym zakresie są:

- *Ustawa z 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* (Dz. U. z 2010 nr 254, poz. 1700);
- *Konwencja Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej* (Ustawa o ratyfikacji *Konwencji* została podpisana przez Prezydenta RP w marcu 2015 r.);
- *Ustawa o uzgodnieniu płci* (trwają prace legislacyjne nad projektem);
- *Ustawa o zmianie ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania oraz niektórych innych ustaw* (trwają prace legislacyjne nad projektem).

Przyjęta w Polsce w 2010 roku tzw. ustawa równościowa wprowadziła zakaz nierównego traktowania oraz określiła obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną¹⁹. Poprzez podpisanie i ratyfikowanie *Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej* do polskiego prawa zostanie wprowadzona nowa definicja płci, według której płeć (społeczno-kulturowa) oznacza „społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i cechy, które dane społeczeństwo uznaje za właściwe dla kobiet i mężczyzn” (art. 3c)²⁰. *Konwencja* zobowiązuje państwa ją ratyfikujące do czynnej likwidacji przemocy wobec kobiet poprzez „promowanie zmian wzorców społecznych i kulturowych dotyczących zachowania kobiet i mężczyzn w celu wykorzenia uprzedzeń, zwyczajów, tradycji oraz innych praktyk opartych na idei niższości kobiet lub na stereotypowym modelu roli kobiet i mężczyzn” (art. 12, pkt. 1), a także poprzez gwarantowanie, że „kultura, zwyczaje, religia, tradycja czy tzw. „honor” nie będą uznawane za usprawiedliwienie dla wszelkich aktów przemocy objętych zakresem niniejszej *Konwencji*” (art. 12, pkt. 5). Realizowaniu zapisów *Konwencji* ma służyć „wprowadzenie do oficjalnych programów nauczania na wszystkich poziomach edukacji materiałów szkoleniowych dostosowanych do zmieniających się możliwości osób uczących się, dotyczących równouprawnienia kobiet i mężczyzn, niestereotypowych ról przypisanych płciom (...)” (art. 14, pkt. 1). Promowanie tych zasad ma się dokonywać „w instytucjach edukacyjnych o charakterze nieformalnym, a także w obiektach sportowych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz w mediach” (art. 14, pkt. 2). Działaniom tym ma służyć m.in. redefinicja płci, tożsamości płciowej i rodziny oraz uznanie, że kultura może zwyciężyć w walce z naturą. Obawy przeciwników ideologii gender dotyczą szczególnie edukacji dzieci i młodzieży,

04.01.2014 r.).

¹⁹ *Ustawa z 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* (Dz. U. z 2010 nr 254, poz. 1700).

²⁰ *Konwencja Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*, http://www.europapraw.org/files/2011/10/konwencja_PL.pdf (dostęp 03.01.2014 r.).

Przyjęta w Polsce w 2010 roku tzw. ustawa równościowa wprowadziła zakaz nierównego traktowania oraz określiła obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

w ramach której realizowane będą programy instruktażowe dotyczące różnorodnych zachowań i preferencji seksualnych, zwalczające akceptowane dotąd stereotypy. Niepokoję są tym bardziej realne, że pozyskanie funduszy unijnych z Programu Operacyjnego Wiedza Rozwój Edukacja na lata 2014-2020 uwarunkowane jest wdrożeniem do projektowanych działań założeń polityki równościowej. Beneficjenci środków muszą wykazać się rzeczywistym działaniem, stąd uzasadnione mogą być obawy przeciwników ideologii gender, że do placówek edukacyjnych wkroczą edukatorzy seksualni, trenerzy równościowi, genderowi, antydyskryminacyjni, realizujący politykę równościową utożsamianą przez jej przeciwników z ideologią gender. Konsekwencją tych uregulowań prawnych będą działania na rzecz wdrażania do polskiego systemu oświaty edukacji wolnej od stereotypów płci oraz wprowadzenia obowiązku edukacji w zakresie nowej polityki społecznej i prawnej. [Zwraca się jednak powszechnie uwagę na to, że w myśl aktualnie obowiązującego w Polsce prawa treści dotyczące wiedzy o życiu seksualnym człowieka nie mogą być przekazywane w szkole bez zgody i wiedzy rodziców (§ 4, pkt. 2 *Rozporządzenia...*)²¹]. W polskim Sejmie trwa także proces legislacyjny nad ustawą o uzgodnieniu płci (projekt ustawy skierowany został w grudniu 2013 roku do komisji sprawiedliwości i zdrowia). W preambule projektu ustawy zapisano, że uznaje się „nadrzędną wartość godności i wolności każdej jednostki ludzkiej, jej prawo do samostanowienia o własnej tożsamości oraz obowiązek władzy publicznej zapewnienia każdemu równego korzystania z konstytucyjnych praw i wolności” oraz, że pragnie się „zagwarantować każdemu skuteczną ochronę prawa do integralności cielesnej i psychicznej, poszanowania życia prywatnego i bezpieczeństwa osobistego, uwzględniając współczesny stan wiedzy na temat tożsamości płciowej oraz ewolucję międzynarodowych standardów w zakresie uznania tożsamości płciowej

²¹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego* (Dz. U. z 1999 nr 67, poz. 756).

wej jako podstawy urzędowego określenia płci”²². W artykule 2 projektu ustawy o uzgodnieniu płci zdefiniowano tożsamość płciową jako „głęboko odczuwane wewnętrzne i indywidualne doświadczenie własnej płciowości, które odpowiada lub nie płci metrykalnej, włączając w to osobiste odczucie własnej cielesności, które może prowadzić do modyfikacji wyglądu zewnętrznego lub biologicznych funkcji metodami medycznymi, chirurgicznymi lub innymi, i inne formy wyrażania własnej płciowości”²³. W Sejmie złożono również poselski projekt *Ustawy o zmianie ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania oraz niektórych innych ustaw* – tzw. ustawa antydyskryminacyjna. Projekt ten dotyczy ujednoczenia zakresu przysługującej ochrony przed dyskryminacją, usunięcia nieuzasadnionych wyłączeń spod tej ochrony oraz określenia katalogu przesłanek zakazujących różnicującego traktowania. Proponowana nowelizacja ustawy o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania budzi zaniepokojenie środowisk konserwatywnych, które dotyczy m.in. kwestii: 1) ochrony prawnej dla publicznego epatowania perwersyjnymi zachowaniami seksualnymi; 2) zwalczania postaw prorodzinnych w edukacji w ramach programów antydyskryminacyjnych; 3) braku możliwości odmówienia świadczenia usług w sytuacjach konfliktu sumienia.

Czy więc gender, genderyzm, którego podstawą jest całkowite odrzucenie jakichkolwiek form dyskryminacji, można określić mianem ideologii, a genderystów – ideologami, realizującymi rewolucję kulturową?

2. Gender jako ideologiczna rewolucja kulturowa

Definicję ideologii G. L. Gutek odnosi do „wyznawanych przez grupę poglądów, powiązanych w pewien system, którego rolą jest tłumaczenie przeszłości grupy, badanie jej teraźniejszej sytuacji oraz formułowanie wytycznych dotyczących jej przyszłości”²⁴. Taka definicja bazuje na założeniach, że ideologia: nadaje grupie określoną perspektywę czasową i przestrzenną; wyjaśnia aktualną sytuację społeczno-ekonomiczną, polityczną, a także edukacyjną; opisuje wzorce wydarzeń przeszłych, mogące powielić się w przyszłości; określa taktykę działania dla osiągnięcia pożądanego celu. Urszula Dzikiewicz-Gazda pisze, że ideologia narzuca poglądy i opinie o świecie: jaki jest i jaki powinien być (składnik opisowy i normatywny), eksponuje idee i wartości dla realizacji celów (składnik wartościujący), wskazuje dyrektywy postępowania dla realizacji własnych celów (składnik aktywizujący)”²⁵. Gutek natomiast stwierdza wręcz, że „aby grupa mogła osiągnąć wyznaczone cele, ideologia zaleca konkretne działania polityczne bądź edu-

²² *Projekt ustawy o uzgodnieniu płci*, [http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-221-2012/\\$file/7-020-221-2012.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-221-2012/$file/7-020-221-2012.pdf) (dostęp 03.01.2014 r.).

²³ Tamże.

²⁴ G. L. Gutek, dz. cyt., s. 147.

²⁵ U. Dzikiewicz-Gazda, *Społeczno-ideologiczne konteksty uwikłania edukacji przedszkolnej*, „Forum Oświatowe”, nr 2(47), 2012, s. 171.

kacyjne²⁶. W przypadku kategorii gender niektórzy znajdują w niej elementy składowe, świadczące o jej ideologicznym charakterze. Poniżej posłużę się argumentami na rzecz uznania gender za ideologię przywoływanymi m.in. przez: Marguerite A. Peeters, Roberto de Mattei, E. Michaela Jonesa, Gabriele Kuby, Benedykta XVI, abpa Henryka Hosera, ks. Waldemara Chrostowskiego, ks. Dariusza Oko, Aleksandra Stępkowskiego, Leszka Sosnowskiego, Krzysztofa Feusette, Monikę Kacprzak²⁷. Gender rozumiana jako ideologia stanowi – w ocenie zwolenników takiego sposobu rozumienia pojęcia – zbiór przekonań o „substancjalnej” równości płci oraz poglądów związanych z nową, w stosunku do chrześcijańskiej, koncepcją kobiecości i męskości oraz małżeństwa i rodziny. Ideologia gender – poprzez „polityczne gwałcenie języka”²⁸ oraz prawodawstwo, najpierw unijne, potem krajowe – określa zasady postępowania grup, ruchów społecznych, partii politycznych, prezentując wizję przyszłości. Określa ona wartości i cele, które mają uzasadniać działania polityczne i edukacyjne; wywiera wpływ na edukację poprzez: 1) wyznaczanie standardów i kształtowanie zasad polityki edukacyjnej (np. edukacja seksualna realizowana w formie indoktrynacji seksualnej); 2) promowanie wartości i utrwalanie postaw za pośrednictwem szkoły i przedszkola (np. działalność Fundacji Edukacji Przedzszkolnej); 3) promowanie treści z wykorzystaniem programów nauczania i polecanych książek (np. programy edukacji przedszkolnej wolnej od stereotypów). Przykładem uwikłania edukacji na etapie przedszkolnym w system ideologii gender jest tworzenie „równościowych przedszkoli”. Gender kształtuje poczucie grupowej tożsamości i solidarności poprzez ideologiczną interpretację aktualnej sytuacji społeczno-politycznej i edukacyjnej oraz określa strategię działania dla osiągnięcia celów poprzez zalecane konkretne działania edukacyjne (programy, warsztaty, treści w podręcznikach). Przyjęcie i propagowanie w edukacji najmłodszych założenia, że narzucona przez kulturę rola kobiety i rola mężczyzny ogranicza wolność (w tym wolność wyboru) prowadzi do przekonania, że płęć i związane z nią role można wybierać, a kształtowana dotąd w oparciu o założenie jedności ciała i umysłu tożsamość płciowa może być dowolnie modelowana. Konsekwencją przyjęcia twierdzenia, że pełnione role społeczne nie są związane z płcią biologiczną, może oznaczać, że pierwszorzędne znaczenie dla pozyskania równowagi psychicznej i duchowej ma hedonistyczne zaspokojenie wszelkich zachcianek jednostki, co kłóci się z obrazem osoby, która realizuje się poprzez dawanie siebie i staje się szczęśliwa na skutek dostrzegania wspólnotowego charakteru osoby, obdarowując innych swoim czasem, poświęceniem, wyrzeczeniami. Ponieważ płęć jest istotnym składnikiem

²⁶ Tamże, s. 148.

²⁷ M. A. Peeters, *Globalizacja zachodniej rewolucji kulturowej. Kluczowe pojęcia, mechanizmy działania*, Warszawa 2010; M. A. Peeters, *Polityka globalistów przeciwko rodzinie*, Warszawa 2013; R. de Mattei, *Dyktatura relatywizmu*, Warszawa 2009; E. M. Jones, *Libido dominandi. Seks jako narzędzie kontroli społecznej*, Wrocław 2013; G. Kuby, *Globalna rewolucja seksualna. Likwidacja wolności w imię wolności*, Kraków 2013; G. Kuby, *Rewolucja gen derowa. Nowa ideologia seksualności*, Kraków 2007; Benedykt XVI, A. Bujak, W. Chrostowski, K. Feusette, H. Hoser, G. Kuby, D. Oko, L. Sosnowski, A. Stępkowski, *Dyktatura gender*, Kraków 2014; M. Kacprzak, *Pułapki poprawności politycznej*, Radzymin 2012.

²⁸ G. Kuby, *Globalna rewolucja seksualna*, dz. cyt., s. 165.

struktury psychofizycznej człowieka, nie można jej marginalizować w procesie wychowania. Redefinicja płci zapisana w art. 3c Konwencji nie uwzględnia jej naturalnych uwarunkowań biologicznych, wskazując jedynie na społeczno-kulturowy aspekt. Takie zdefiniowanie pozostaje w bliskości o charakterze poznawczym wobec teorii performatywności płci stworzonej przez Judith Butler, według której tytułowe „uwikłanie w płć”²⁹ ogałaca człowieka z jego wolności, także tej, dotyczącej wyboru, kim chce być.

Zwolennicy personalistycznej wizji człowieka uważają, że proces genderyzacji społeczeństwa jest próbą stworzenia nowego człowieka wolnego od własnej płciowości. Marguerite A. Peeters twierdzi, że celem globalnej rewolucji kulturowej jest „rozprzestrzenienie na całym świecie (...) nowej etyki, która w swoim wymiarze radykalnym ma charakter sekularystyczny; jest ona wynikiem rewolucji feministycznej, seksualnej i kulturowej”³⁰. Ideologia gender burzy demokrację, tworząc społeczeństwo, w którym dozwolone jest wszystko poza publicznym deklaramentem wierności zasadom porządku naturalnego. Roberto de Mattei stwierdza, że próba narzucania totalitaryzmu dokonuje się w trzech etapach. „Pierwszym jest negacja istnienia prawa i prawdy obiektywnej, czego konsekwencją stanowi zrównanie dobra i zła, grzechu i cnoty. Drugim – instytucjonalizacja dewiacji moralnych objawiająca się w przemianie prywatnej niegodziwości w publiczną cnotę. Trzecim wreszcie – wprowadzenie ostracyzmu społecznego i prawnej karalności dobra”³¹. E. Michael Jones pisze: „Wyzwolenie seksualne stało się formą politycznej kontroli, wykorzystującej nowoczesne techniki inżynierii społecznej, przeprowadzającej na ogromną skalę przeprogramowania zachodniej kultury. (...) Najlepszą metodą kontrolowania ludzi jest ta, która osiąga swe cele, pozostawiając ich całkowicie nieświadomymi faktu, że podlegają kontroli, a najlepszą drogą do tego jest systematyczna manipulacja ich pożądaniami, albowiem człowiek się z nimi utożsamia. Broniąc ich, broni swojej „wolności”, którą zazwyczaj pojmuje jako nieograniczoną możliwość zaspokajania własnych pragnień, nie rozumiejąc najczęściej, że niezwykle łatwo jest manipulować nimi z zewnątrz. Manipulacja ta służy dziś mrocznym siłom do udoskonalania systemu finansowego i politycznego nadzoru oraz eksploatacji”³².

Przedstawiciele polskiego środowiska naukowego, nie zgadzając się z opisem rzeczywistości, zaprezentowanym w publikacjach m.in. M. A. Peeters, R. de Mattei, E. M. Jonesa, G. Kuby i innych, traktując gender mainstreaming jako obowiązek realizacji polityki, której podstawę stanowią ratyfikowane przez Polskę konwencje Organizacji Narodów Zjednoczonych, traktaty Unii Europejskiej, dyrektywy unijne i strategia „Europa 2020”, w styczniu 2014 roku wystosowali list otwarty do Premiera Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie wyjaśnienia stanowiska rządu RP wobec budzącej niepokój społeczny kampanii przeciw „ideologii gender” w kontekście zobowiązań Polski do prowa-

²⁹ J. Butler, *Uwikłani w płć. Feminizm i polityka tożsamości*, Warszawa 2008.

³⁰ M. A. Peeters, *Globalizacja zachodniej rewolucji kulturowej. Kluczowe pojęcia, mechanizmy działania*, Warszawa 2010, s. 13.

³¹ R. de Mattei, dz. cyt., s. 44.

³² E. M. Jones, *Libido dominandi. Seks jako narzędzie kontroli społecznej*, Wrocław 2013, s. 14.

Ponieważ płeć jest istotnym składnikiem struktury psychofizycznej człowieka, nie można jej marginalizować w procesie wychowania. Redefinicja płci zapisana w art. 3c Konwencji nie uwzględnia jej naturalnych uwarunkowań biologicznych, wskazując jedynie na społeczno-kulturowy aspekt.

dzenia polityki równościowej: „czy i w jaki sposób Rząd RP będzie wspierał przestrzeganie zasady gender equality w projektach zgłaszanych Komisji Europejskiej do Programu Ramowego Horyzont 2020. Mówiąc inaczej, czy podkreślany w tym programie wymóg równości kobiet i mężczyzn będzie nadal częścią polityki państwa polskiego?”³³. Odpowiedź na list środowisk akademickich opublikowała na stronie internetowej ministerstwa Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania, Agnieszka Kozłowska-Rajewicz. Stanowi on wyjaśnienie stanowiska rządu RP wobec budzącej niepokój społeczny kampanii przeciw „ideologii gender” w kontekście zobowiązań Polski do prowadzenia polityki równościowej: „Rząd realizować będzie wszystkie elementy równości płci, do których odwołują się programy operacyjne i nowy program ramowy Horyzont 2020. Zasady polityki równościowej stanowią istotne ogniwo tych programów, a ich odrzucenie eliminowałoby polskich uczonych z możliwości korzystania ze środków unijnych. A te są bardzo duże, bo w samym tylko Horyzoncie 2020 sięgają 30 mld euro dla bloku tematycznego poświęconego wyzwaniom społecznym”³⁴. Także Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Lena Kolarska-Bobińska wydała stanowisko w sprawie zajęć i badań dotyczących gender na uczelniach: „MNiSW będzie wspierać wszystkie elementy polityki równości płci, do których odwołują się europejskie programy operacyjne i nowy program ramowy Horyzont 2020. Zasady polityki równościowej stanowią istotne ogniwo tych programów, a ich odrzucenie eliminowałoby polskich uczonych z możliwości korzystania ze środków unijnych, które są znaczące. W samym tylko Horyzoncie 2020 fundusze dla bloku tematycznego poświęconego wyzwaniom społecznym sięgają 30 mld euro”³⁵.

³³ *List otwarty do Premiera Rządu Rzeczypospolitej Polskiej Donalda Tuska z 09.01.2014*, <http://genderstudies.pl/> (dostęp 17.01.2014 r.).

³⁴ *Odpowiedź Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania na list otwarty z dnia 9 stycznia 2014r.*, strony internetowe Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania z 14.01.2014 r., <http://rownetraktowanie.gov.pl/aktualnosci/odpowiedz-pełnomocnika-rządu-do-spraw-rownego-traktowania-na-list-otwarty-z-dnia-9> (dostęp 17.01.2014 r.).

³⁵ *Stanowisko MNiSW w sprawie zajęć i badań dotyczących gender na uczelniach*, strony internetowe MNiSW z 14.01.2014 r., <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/stanowisko-mnisw-w-sprawie-zajec-i-badan-dotyczacych-gender-na-uczelniach.html> (dostęp 17.01.2014 r.).

PRZESTRZENIE KULTURY

Z fragmentów przytoczonych listów wynika, że jednym z argumentów za wdrażaniem polityki równościowej w edukacji jest wielkość środków finansowych możliwych do pozyskania z Unii Europejskiej na działania z tym związane, a także zobowiązania prawne wynikające z przyjętych wcześniej uregulowań. Przeciwnicy gender mainstreaming zwracają uwagę, że możliwość finansowania projektów warunkowana jest posłusznym realizowaniem założeń rewolucji kulturowej, w której zaprzeczanie egzystencjalnym, społecznym i kulturalnym aspektom odwiecznej tożsamości płci za pomocą „inżynierii społecznej” prowadzi do niszczenia człowieka, małżeństwa, rodziny, ojcostwa, macierzyństwa, wychowania, kultury, religii. Gender mainstreaming jest – według nich – etapem na drodze do upadku cywilizacji zachodniej.

Podjęta w Polsce w ostatnich miesiącach publiczna dyskusja związana ze znaczeniem i rozumieniem terminu gender pozostaje ciągle żywa i niezakończona. Jako posumowanie prezentowanego w kolejnych numerach KMT tryptyku z podtytułem „W trosce o (nie)harmonijny rozwój dziecka”, będącego próbą analizy znaczeniowej „wojującego” pojęcia, przytoczę dwugłos z tej dyskusji. Z jednej strony głos Pasterza Kościoła (identyfikującego się z koncepcją człowieka przyjętą przez personalizm chrześcijański), a z drugiej – fragment listu naukowców do Premiera RP o „histerii genderowej” w Polsce.

Zamiast zakończenia...

Z listu otwartego, skierowanego w styczniu 2014 roku do Premiera Rządu Rzeczypospolitej Polskiej Pana Donalda Tuska w sprawie wyjaśnienia stanowiska rządu RP wobec budzącej niepokój społeczny kampanii przeciw „ideologii gender” w kontekście zobowiązań Polski do prowadzenia polityki równościowej:

„W Polsce prowadzona jest od paru miesięcy kampania przeciwko „ideologii gender”, chętnie eksponowana w mediach. Dotychczasowym punktem kulminacyjnym w tym dezinformującym społeczeństwo dyskursie był odczytywany w kościołach List Episkopatu Polski na Niedzielę Świętej Rodziny, tworzący wizję przeciwnika odpowiedzialnego za dewastację rodziny, upadek moralny, a zwłaszcza za zjawisko nazywane „seksualizacją dzieci”. To ostatnie pojęcie stało się powtarzaniem w wystąpieniach przeciwników równości płci hasłem, zarzewiem konkretnych działań politycznych, np. utworzenie zespołu parlamentarnego Stop Ideologii Gender. Oddziaływanie opartego na nieprawdzie twierdzenia, iż tajnym planem osób wyznających „ideologię gender” jest deprawowanie najmłodszych, może spowodować groźne konsekwencje.

Język kampanii przeciw „ideologii gender” nosi cechy mowy nienawiści. Powołuje bowiem do życia niekonkretne i częściowo abstrakcyjne byty: „gender”, „genderyści”, „ideologia gender” – i zarazem obarcza je winą za wszelkie negatywne procesy społeczne, aż po zarzuty działań przestępczych, takich jak nakłanianie do pedofilii.

Po skonstruowaniu wroga jako grupy wyobrażonej, mowa nienawiści zawsze obraca się jednak przeciw konkretnym osobom, skutkując realnymi konsekwencjami w ich życiu. Można więc sądzić, iż „genderyści”, w tym naukowcy, nauczyciele, artyści, działacze społeczni, będą w najbliższej przyszłości narażeni na eskalację ataków.

Ich dorobek zawodowy, zasługi dla wspólnoty są dziś kwestionowane, a prawo do bezpieczeństwa – zagrożone. Osoby prowadzące badania naukowe nad tożsamością płci, a także szkolenia pomagające wdrażać politykę gender mainstreaming, budującą społeczeństwo oparte na zasadach równości, a także będącą warunkiem partycypacji w podziale środków unijnych, podlegają w obecnej sytuacji stygmatyzacji jako współwinne działaniom przestępczym na polskich dzieciach”³⁶.

O gender jako nowej filozofii seksualności mówił w grudniu 2012 roku Benedykt XVI podczas spotkania z kardynałami oraz pracownikami Kurii Rzymskiej i Gubernatoratu:

„Płeć, zgodnie z tą filozofią, nie jest już pierwotnym faktem natury, który człowiek musi przyjąć i osobiście wypełnić sensem, ale rolą społeczną, o której decyduje się autonomicznie, podczas gdy dotychczas decydowało o tym społeczeństwo. Oczywiście jest głęboki błąd tej teorii i podporządkowanej jej rewolucji antropologicznej. Człowiek kwestionuje, że ma uprzednio ukonstytuowaną naturę swojej cielesności, charakteryzującą istotę ludzką. Zaprzecza swojej własnej naturze i postanawia, że nie została ona jemu dana jako fakt uprzedni, ale to on sam ma ją sobie stworzyć.(...) Mężczyzna i kobieta jako rzeczywistości stworzenia, jako natura osoby ludzkiej już nie istnieją. Człowiek kwestionuje swoją naturę. Jest on teraz jedynie duchem i wolą. Manipulowanie naturą, potępiane dziś w odniesieniu do środowiska, staje się tutaj wyborem podstawowym człowieka wobec samego siebie. Istnieje teraz tylko człowiek w sposób abstrakcyjny, który następnie autonomicznie coś sobie wybiera jako swoją naturę. Dochodzi do zakwestionowania mężczyzny i kobiety w ich wynikającej ze stworzenia konieczności postaci osoby ludzkiej, które nawzajem się dopełniają. Jeżeli jednak nie istnieje dwoistość mężczyzny i kobiety jako dana wynikająca ze stworzenia, to nie ma już także rodziny, jako czegoś określonego na początku przez stworzenie. Ale w takim przypadku również potomstwo utraciło miejsce, jakie do tej pory jemu się należało i szczególną, właściwą sobie godność.(...) Tam, gdzie wolność czynienia staje się wolnością czynienia siebie samego, (...) dochodzi także do poniżenia człowieka w samej istocie jego bytu”³⁷.■

BIBLIOGRAFIA:

- Benedykt XVI, Bujak A., Chrostowski W., Feusette K., Hoser H., Kuby G., Oko D., Sosnowski L., Stępkowski A., *Dyktatura gender*, Kraków 2014.
Bołoz W., *Etyka seksualna: podstawy antropologiczne*, Warszawa 2003.
Butler J., *Uwikłani w płęć. Feminizm i polityka tożsamości*, Warszawa 2008.

³⁶ *List otwarty do Premiera Rządu...*, art. cyt.

³⁷ *Przemówienie Benedykta XVI podczas spotkania z kardynałami oraz pracownikami Kurii Rzymskiej i Gubernatoratu, Sala Klementyńska Pałacu Apostolskiego, 21 grudnia 2012*, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2012/december/documents/hf_ben-xvi_spe_20121221_auguri-curia_pl.html, (dostęp 17.01.2014 r.).

- Dzikiewicz-Gazda U., *Społeczno-ideologiczne konteksty uwikłania edukacji przedszkolnej*, „Forum Oświatowe”, nr 2(47), 2012, s. 167-174.
- Gutek G. L., *Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji*, Gdańsk 2003.
- Iwasiów I., *Gender dla średniozaawansowanych*, Warszawa 2008.
- Jones E. M., *Libido dominandi. Seks jako narzędzie kontroli społecznej*, Wrocław 2013.
- Kacprzak M., *Pułapki poprawności politycznej*, Radzymin 2012.
- Kiereś B., *O personalizm w pedagogice. Studia i szkice z teorii wychowania*, Lublin 2009.
- Kuby G., *Globalna rewolucja seksualna. Likwidacja wolności w imię wolności*, Kraków 2013.
- Kuby G., *Rewolucja genderowa. Nowa ideologia seksualności*, Kraków 2007.
- Mattei de R., *Dyktatura relatywizmu*, Warszawa 2009.
- Nagórny J., *Płciowość ludzka z perspektywy chrześcijańskiego personalizmu*, [w:] J. Nagórny, M. Pokrywka (red.), *Płciowość ludzka w kontekście miłości. Przesłanie moralne Kościoła*, Lublin 2005.
- Peeters M. A., *Globalizacja zachodniej rewolucji kulturowej. Kluczowe pojęcia, mechanizmy działania*, Warszawa 2010.
- Peeters M. A., *Polityka globalistów przeciwko rodzinie*, Warszawa 2013.
- Remin K. (red.), *Zasady Yogyakarty. Zasady stosowania międzynarodowego prawa praw człowieka w stosunku do orientacji seksualnej oraz tożsamości płciowej*, Warszawa 2009.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego* (Dz. U. z 1999 nr 67, poz. 756).
- Smolski R., Smolski M., Stadtmüller E. H., *Słownik encyklopedyczny. Edukacja obywatelska. Polska i świat współczesny*, Wrocław 2001.
- Ustawa z 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* (Dz. U. z 2010 nr 254, poz. 1700).

NETOGRAFIA

- Council of Europe,
http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/index_en.asp (dostęp 15.12.2014 r.).
- Kaczorowski P., *Encyklopedia PWN*, hasło: polityka, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3959606/polityka.html> (dostęp 02.04.2014 r.).

- Konwencja Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*,
http://www.europapraw.org/files/2011/10/konwencja_PL.pdf (dostęp 03.01.2014 r.).
- List otwarty do Premiera Rządu Rzeczypospolitej Polskiej Donalda Tuska*,
<http://genderstudies.pl/> (dostęp 17.01.2014 r.).
- Odpowiedź Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania na list otwarty z dnia 9 stycznia 2014r.*, <http://rownetraktowanie.gov.pl/aktualnosci/odpowiedz-pełnomocnika-rządu-do-spraw-rownego-traktowania-na-list-otwarty-z-dnia-9> (dostęp 17.01.2014 r.).
- Projekt ustawy o uzgodnieniu płci*, [http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-221-2012/\\$file/7-020-221-2012.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/Projekty/7-020-221-2012/$file/7-020-221-2012.pdf) (dostęp 03.01.2014 r.).
- Przemówienie Benedykta XVI podczas spotkania z kardynałami oraz pracownikami Kurii Rzymskiej i Gubernatoratu, Sala Klementyńska Pałacu Apostolskiego, 21 grudnia 2012*, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2012/december/documents/hf_ben-xvi_spe_20121221_auguri-curia_pl.html, (dostęp 17.01.2014 r.).
- Słowniczek pojęć związanych z gender*, „Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Traktowania” z 20.12.2013,
http://rownetraktowanie.gov.pl/sites/default/files/final_gender_glos-sary.pdf (dostęp 04.01.2014 r.).
- Stanowisko MNiSW w sprawie zajęć i badań dotyczących gender na uczelniach*,
<http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/stanowisko-mnisw-w-sprawie-zajec-i-badan-dotyczacych-gender-na-uczelniach.html> (dostęp 17.01.2014 r.).

O AUTORCE:

dr Małgorzata Kunicka, adiunkt w Katedrze Wczesnej Edukacji Instytutu Pedagogiki, WH Uniwersytet Szczeciński. Doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki; autorka monografii pt. *Teleologiczne orientacje nauczycieli* (Wydawnictwo Naukowe „Impuls”, Kraków 2005) oraz kilkunastu artykułów w czasopismach punktowanych i 17 rozdziałów w monografiach. Zainteresowania naukowe oscylują wokół społeczno-edukacyjnych relacji w szkole rozpoznawanych w paradygmacie antropologii personalistycznej